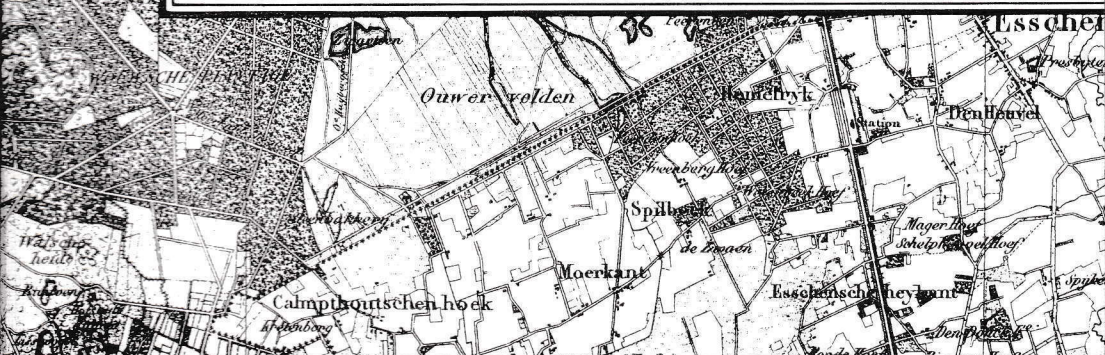

1-'97

Een foto van de boerderij, die bekend staat als "Hoeve Looike" aan de Steenbergesestraat in Moerstraten. De foto werd in 1977 gemaakt. (Foto collectie De Vierschaer-Wouw).

Een wandeling door Moerstraten

Binnen de redactie is het plan opgevat om enkele artikelen te publiceren waarin foto's een hoofdrol spelen. We starten daarom met een reeks wandelingen door de vier kerkdorpen, die in het gebied van de vereniging vallen. Aan de hand van oude foto's en ansichtkaarten laten we de dorpen de revue passeren. We beginnen onze mini-ontdekkingstocht in het dorp Moerstraten.

Van Moerstraten zijn erg weinig ansichten bekend. Het dorp oefende weinig aantrekkingskracht uit op toeristen en pas in januari 1927 werd de parochiekerk ingewijd en begon het dorp enigszins te groeien. Oude kaarten zal de verzamelaar daarom tevergeefs zoeken.

We beginnen onze tocht door het Moerstraatse land in de Steenbergsestraat. Vroeger stond die bekend onder de naam Karnemelkstraat. In deze straat vinden we 'Hoeve Looike'. Op de hier afgedrukte foto uit 1977 ziet het gebouw er enigszins anders uit dan op dit moment, omdat een aantal jaren geleden een nieuw dak op de hoeve werd gelegd. Hoeve Looike is al heel oud. We praten dan natuurlijk niet over de boerderij zoals die er nu staat. In 1326 werd de grond al genoemd en toen was er sprake van 'ter Loecken'. In oude stukken is regelmatig sprake van Loeken, Looiken en Loekene. En ook in de Doop- Trouwen Begraafboeken van de Lambertuskerk in Wouw komt de naam 'Looike' regelmatig terug.

Van hoeve Looike gaat onze tocht verder door de Hellegatsestraat naar het dorp. Die naam Hellegatsestraat heeft heel wat mensen geboeid. Het gaat hier echter niet om de toegang tot de hel. Het uitgangswoord '-gat', wijst op een laaggelegen, drassig gebied. Het woord hel is gebruikt als een afgelegen plaats. De naam is al oud, want landmeter H.

Op de hoek van de Hellegatsestraat en de Moerstraatseweg stond eens bedehuis dat tevens als herberg en dinghuis werd gebruikt. Het droeg de naam „De Kapel”. Tijdens de bevrijdingsacties in oktober 1944 werd het gebouw zwaar beschadigd en niet meer hersteld. (Foto collectie De Vierschaer-Wouw).

Adan tekende in 1758 op een overzichtskaart van het gebied de Diefhoekstraat in als „'s Heerenstrate naer Hellegat”.

Kapel

Op de hoek van de Hellegatsestraat en de Moerstraatseweg stond vroeger de kapel. Dat gebouw was oorspronkelijk opgericht als gebedshuis, maar was tevens in gebruik als dorpshuis. Er werd recht gesproken en de vierschaar vergaderde er. Het was dus een soort gemeenschapshuis 'avant la lettre'. Het hele dorpsleven van het vroegere Moerstraten moet zich hier hebben afgespeeld.

Daarnaast was het gebouw in gebruik als herberg. En oudste inwoners van Moerstraten zullen zich dat laatste ongetwijfeld nog herinneren, want vanaf 1810, toen Moerstraten ophield te bestaan als zelfstandige gemeente, werd er geen gebruik meer gemaakt van het gebouw voor de vergaderingen van de gemeente.

Bij de bevrijding van het dorp in oktober 1944 liep het bouwwerk zoveel schade op dat het niet meer hersteld werd. Het werd afgebroken en er kwam een klein huisje voor in de plaats, waar de legendarische Mieke van de Bempt, samen met haar man Arjaan Veraart, een aantal jaren woonde. Inmiddels is het 'Hellegatsplein' helemaal opnieuw ingericht en prijkt het beeldje 'De Moermakkers', twee kinderen met uitgeholde 'peejen' op de plaats waar vroeger misdadigers werden veroordeeld en waar de beslissingen over het wel en wee van de inwoners van de heerlijkheid Moerstraten werden genomen. Het beeldje van de Halsterse kunstenaar Leon Vermunt werd hier in juli 1996 tijdens de dorpsfeesten onthuld door wethouder Peter van Steekelenburg.

Recht tegenover de Hellegatsestraat stond vroeger de oude boerderij van Toon Adriaansen. Het was een typische langgevelboerderij met los daarvan een schuur onder een zadeldak. In de jaren tachtig sneuvelde het gebouw, toen een nieuwe bungalow werd gebouwd. Het pand zelf stond er toen al een aantal jaren wat desolaat bij. De boerderij moet vroeger een vrij centrale plaats in het dorp ingenomen hebben, direct

De boerderij van Toon Adriaansen aan de Moerstraatseweg. De foto werd in 1977 gemaakt en het pand werd enkele jaren later afgebroken. (Foto collectie De Vierschaer-Wouw).

tegenover de kapel. Het was ook een van de oudste hoeven van het dorp, al wordt de boerderij als zodanig niet vermeld in de literatuur.

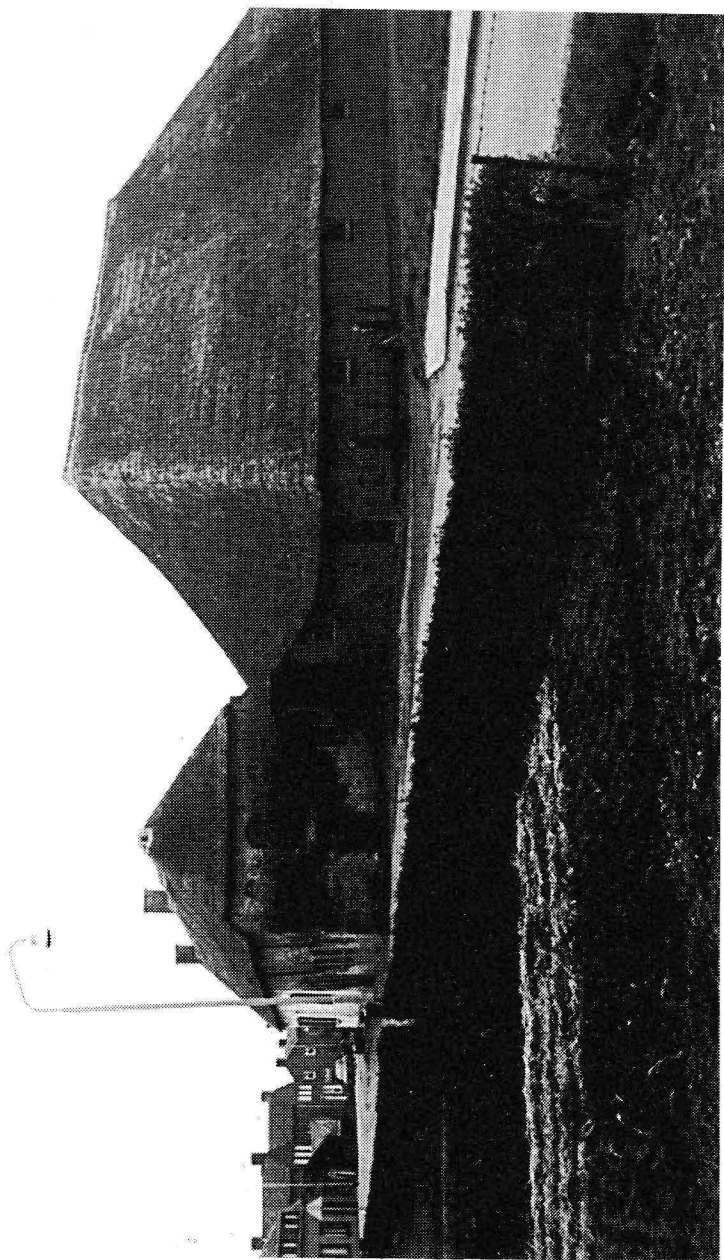
Kerk

Als we verder het dorp ingaan passeren we links de vroegere pastorie en de Theresiakerk. In 1925 maakten enkele inwoners van Moerstraten plannen om een eigen kerk te bouwen. Tegelijkertijd ontstond het idee om ook een school op te richten. A. Elst, Adr. van Akkeren, C. Beyaarts en Jac. Gommeren namen het initiatief. Ze trokken een voorlopige grenslijn voor de parochie en gingen de bewoners af met een handtekeningenlijst. Iedereen tekende en toen was het de beurt om naar de bisschop te gaan. In september 1925 werd een vergadering gehouden in het café van Ko Lammers. De zaken verliepen voorspoedig, want al op 4 maart 1926 vond de aanbesteding van de kerk en de pastorie plaats. De bouw begon en binnen een jaar had Moerstraten zijn kerk. Op 5 januari 1927 deed pastoor Chr. van den Brûle zijn intrede in het dorp en amper drie weken later werd de kerk ingewijd door bisschop P. Hopmans van Breda.

De school met daarnaast de woning van het hoofd van de school sluit direct aan bij de kerk. Die werd als openbare school gesticht. De Wouwse raad ging op 17 november 1925 akkoord met de nieuwe school in het dorp. Eigenlijk moest het een R.K. school worden, maar daar was de provincie het niet mee eens. Eerst moesten er nog wat formaliteiten vervuld worden, maar in augustus 1926 kon toch met de bouw begonnen worden. En al op 16 februari 1927, enkele weken na de inwijding van de kerk, kon ook de Theresiaschool geopend worden met meester E. Simons als het hoofd. Aan het eind van het jaar werd de openbare school alsnog omgezet in een R.K.-school en op 9 februari 1928 kerkelijk ingezegend. Een goed jaar later kreeg Moerstraten een bewaarschool, die werd ondergebracht bij de vrouw van timmerman Jacobs.

De Moerstraatseweg gezien vanuit de richting Steenbergen. Het huis links achter de bomen is het café van Ko Lammers. Hier kwamen in 1925 een aantal enthousiaste Moerstratenaren bij elkaar, om een eigen parochie in het leven te roepen. De foto werd in 1977 genomen. (Foto collectie De Vierschaer-Wouw).

De schuur bij de afgebroken boerderij van Toon Adriaansen met op de achtergrond links een stuk van de stal die aan het huis was gebouwd. De boerderij was eerst eigendom van Frie Adriaansen, de vader van Toon. Deze foto werd in 1977 gemaakt. In de jaren tachtig werd de boerderij afgebroken. Rechts voor de schuur kwam de doorbraak naar een klein nieuwbouwplan. (Foto collectie De Vierschaer-Wouw).

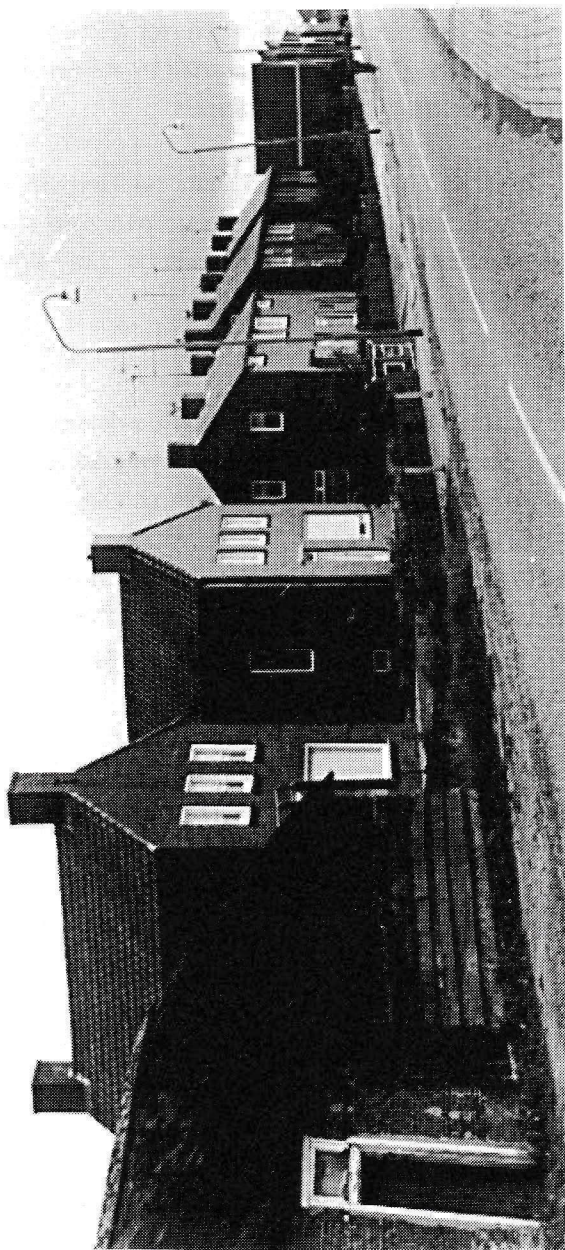
Café Lammers

Het café van Ko Lammers staat wat verderop aan de Moerstraatseweg. Het gebouw kijkt wat naar achteren, omdat hier het Molenbaantje begint. Aan het eind van dit weggetje stond vroeger de molen die eerst in het dorp Heerle stond, maar later naar Moerstraten werd verplaatst. Bij de bevrijding van het dorp werd de molen zo zwaar beschadigd dat hij na de oorlog niet meer werd opgebouwd. Het weggetje loopt ook verder naar de percelen grond in de Zurenhoek.

Het café van Lammers is al erg oud, want op een kaart uit 1750 wordt het gebouw al als herberg aangegeven. In het café kon niet alleen gedronken worden, maar er was ook de mogelijkheid om er toneel te spelen. Er werd dan tussen de gelagkamer en de voorkamer een tussenwand weggeschoven. Die schottenwand had een bijzondere schildering met panelen, scharnieren, sleutelgaten en pokhouten knopen in okerbruin en zwart. Op een verhoogde stelling in de kamer werd toneel gespeeld. Daarvoor was zelfs de zoldering van de kamer wat verhoogd.

Als de Moerstraatse Toneel Vereniging een stuk op de planken bracht, liep het hele dorp en de wijde omgeving uit. Kees Goossens, de koster, was tevens regisseur van het toneel. Op zondag werd een voorstelling voor de mannen gespeeld en op maandag voor de vrouwen. Vooraan in de zaal zaten de oudste vrouwen. Voor hen werd speciaal een stoof met een briket weggezet om hun voeten te verwarmen. Daarvoor betaalden ze een dubbeltje extra. Behalve de toneelvereniging was er ook de handboogschutterij "Al doende leert men" gevestigd.

In de gelagkamer was een beschilderde schouw met religieuze en profane beschilderingen. Het was een stukje volkskunst dat waarschijnlijk uit het begin van de 18de eeuw stamt, dus bijna 300 jaar oud. Er stond een groot huis op met een laan met bomen, een man met een hond en op de achtergrond een theekoepel. Bij een wegkruis was een knielende vrouw getekend en links en rechts zweefden engeltjes op de schildering. In 1988 werd de schildering door H. Kurvers van de Rijksdienst voor Monumentenzorg beschreven. Hij adviseerde toen om de gehele herberg te restaureren. „Het geheel is van veel groter belang

De eerste uitbreiding van het dorp Moerstraten ontstond langs de Moerstraatseweg richting Wouw. Links in nog juist een stukje van het boerderijtje van Kees Koen te zien. Dit typische boerenhuis, dat overigens jaren voor een aanstootgevend beeld in de dorpskom zorgde, is inmiddels afgebroken en vervangen door een nieuwe woning. De foto werd eind zeventiger jaren gemaakt. (Foto collectie De Vierschaer-Wouw).

dan de optelsom der verschillende onderdelen", schreef de heer Kurvers. Veel werd er met zijn aanbevelingen niet gedaan, want in 1997 stond het oude café er nog op dezelfde manier bij als twintig jaar eerder toen de hier gepubliceerde foto werd genomen.

In de richting Steenbergenvinden we aan de dorpsrand nog een gebouw dat de naam 'de villa' draagt. Aan de overzijde stond vroeger een typisch landarbeiderswoninkje. Inmiddels is dat afgebroken en vervangen door een eigentijdse bungalow.

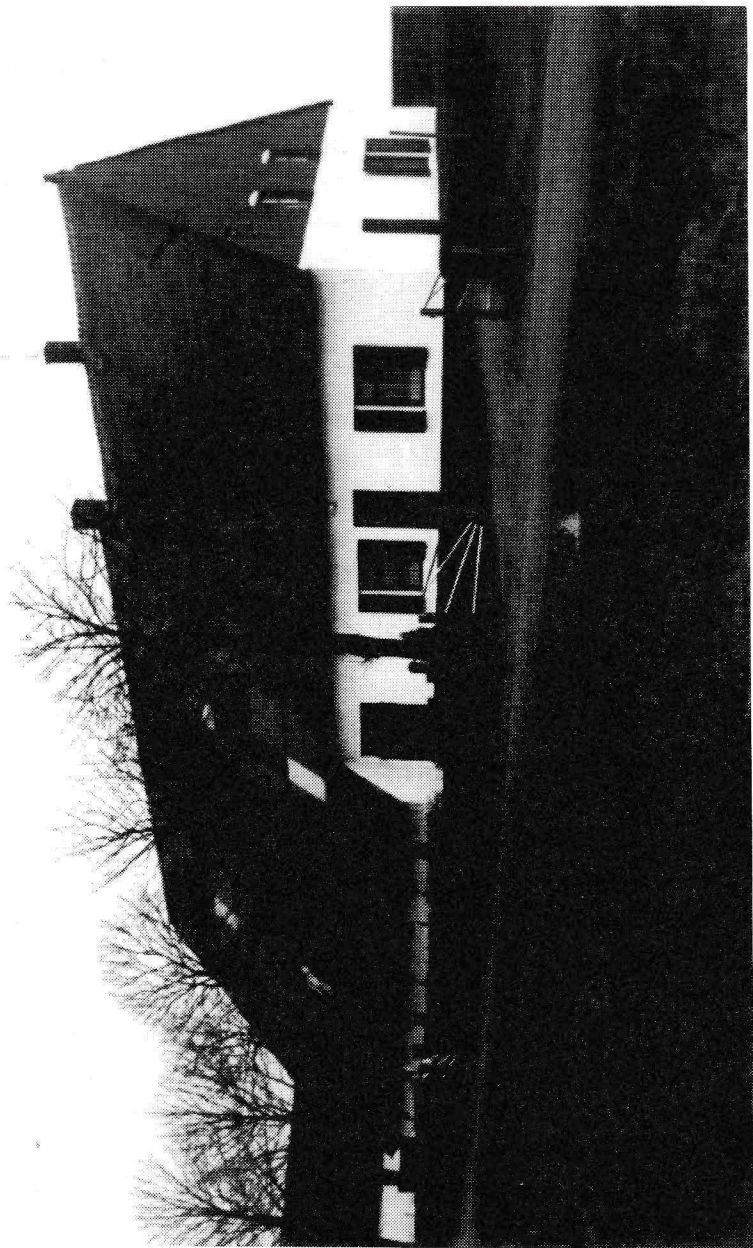
Nieuwbouw

Gaan we vanaf het café van Lammers terug in de richting van het dorp, dan komen we opnieuw bij de oude boerderij van Adriaansen. Op een foto uit 1977 is prachtig de schuur te zien die schuin achter het woonhuis met aangebouwde stal staat. Hier werd de doorbraak naar de uitbreiding van het dorp Moerstraten gemaakt. Namen als Gebrande Hoef en De Wever worden hier gebruikt om de straten aan te duiden. Het gaat om toponiemen, namen waarmee vroeger percelen in de directe omgeving worden aangeduid.

Als we verder de Moerstraatseweg volgen komen we in het deel van het dorp dat na de Tweede Wereldoorlog werd gebouwd. Links op de foto is nog een stukje van het boerderijtje van Kees Koen te zien. Dit pandje stond jarenlang leeg en was aan het verkrotten. Inmiddels is het afgebroken en op deze plaats is een nieuw woonhuis gebouwd.

Spreeuwenburg

Als we het dorp uitgaan en vervolgens rechtsaf de Laagweg in, vinden we aan de rechterkant de boerderij 'Spreeuwenburg'. Dat we het hier over een oude bezitting hebben, is zeker, want al in 1515 wordt de naam van dit cijnsgoed in de registers van Bergen op Zoom genoemd. Naast de boerderij met de schuren en stallen stond toen een herenhuis met daar achter een mooie tuin. Eigenaar was in 1515 Wouter Adriaenszoon van Leguyt. Later kwamen gebouw en grond in handen van de

De boerderij "Spreeuwenburg" aan de Laagweg in Moerstraten. Bij de boerderij stond vroeger ook een aanzienlijk herenhuis. Dat stond nog aangegeven op een kaart uit 1785. Inmiddels is daar niets meer van te zien. De foto werd in 1977 genomen. (Foto collectie De Vierschaer-Wouw).

4

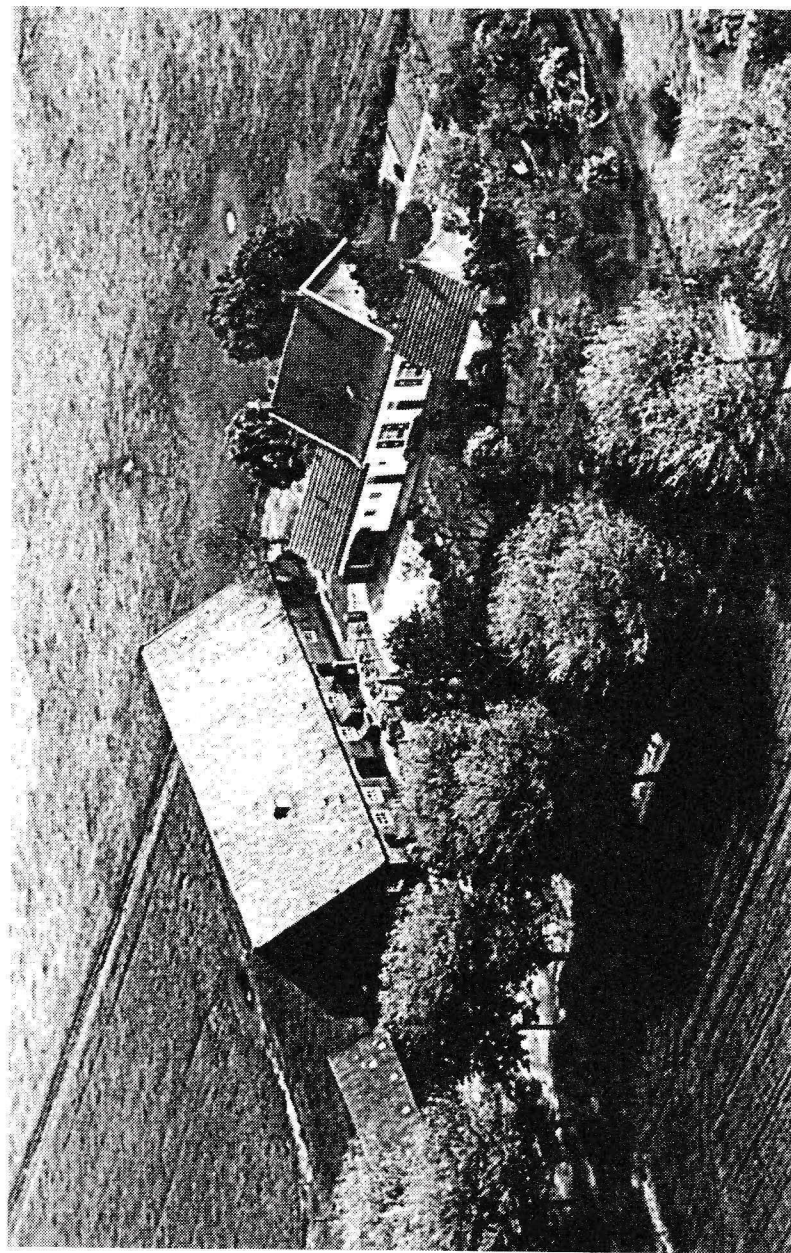
Spaanse familie De Ayala. Wie daar mee over wil weten kan het artikel 'Het Spaanse adellijke geslacht 'De Ayala' in Westelijk Noord-Brabant van A.M. Bosters er op naslaan. Dat artikel verscheen in het jaarboek van De Ghulden Roos van 1996.

Eeuwenlang bleef Spreeuwenburg in het bezit van families uit de burgerlijke en militaire elite van de stad Bergen op Zoom. In de twintigste eeuw kwam het in handen van de familie Franken. Het herenhuis was toen al verdwenen en alleen de boerderij herinnerde nog aan het omvangrijke cijnsgoed van weleer.

Groote en Kleine Plas

Als we teruggaan naar de Moerstraatseweg en we volgen die richting Bergen op Zoom, dan komen we bij 'de handwijzer'. De weg richting Bergen op Zoom gaat hier over in de Moerstraatsebaan en als we rechtdoor gaan, komen we op de oprijlaan van hoeve 'Groote Plas'. Opnieuw hebben we te maken met een gebied dat al vrij oud is. Het gaat om Heyskensplas, oorspronkelijk een ven, dat al in 1530 in de literatuur vermeld wordt. Het leengoed veranderde regelmatig van eigenaar en er werd ook een hoeve op gebouwd. Later kwam er zelfs een tweede boerderij. De oorspronkelijke hoeve droeg de naam "Groot-e Plas", terwijl de andere boerderij de naam „Kleine Plas" kreeg. Aan het land van deze beide boerderijen grensde het land van Luchtenburgh (ook wel Lochenburg). In 1766 kwam het gehele complex in handen van Adriaan van Tiggelen die het kocht voor zijn zoon Jan die op dag moment negen jaar was. Het leengoed was toen 38 gemeten groot.

Toen Adriaan van Tiggelen overleed, kreeg zijn zoon Jan de Groote Plas. De Kleine Plas werd eigendom van Thomas Kieboom en sinds die tijd gingen de beide boerderijen hun eigen weg. Tot 1993 was Stan van den Eijnden eigenaar van de Groote Plas en Kees Dekkers bewoonde daarvoor de Kleine Plas. Deze laatste boerderij is inmiddels gesloopt. Eerst werd het woonhuis afgebroken en enkele jaren later werd de schuur tijdens een storm vernield. De plaats waar deze boerderij ooit stond, is nu in gebruik voor de teelt van bloembollen.

Luchtfoto van Hoeve "Groote Plas". De foto werd genomen na de verbouwing van het woonhuis. De hoeve werd toen bewoond door Stan van den Eijnden die van 1959 tot 1993 de boerderij in eigendom had. (Foto collectie De Vierschaer-Wouw).

4

Natuurlijk is er in Moerstraten nog veel meer te zien, zoals het oorlogsmonument, de Theresiakerk en andere oude en monumentale boerderijen. Wij wilden U echter in dit artikel een korte impressie geven van datgene wat het kleinste dorp in de nieuwe gemeente Roosendaal te bieden heeft, zowel in het heden als het verleden.

Wouw, 5 mei 1997

René Hermans

Literatuur:

Dese heerlijkheit Moerstraten, Een onderzoek naar Middeleeuws Moerstraten, W.A. van Ham (Wouw, 1977)

Wouwsche hoeve- akker- en beemdnamen, C. Sloomans, (Ghulden Roos, 1942).

De straatnamen in de gemeente Wouw. Jan Schijven. (Wouw, 1985)

Hoeve "Kleine Plas" aan de Moerstraatsebaan in 1977. De boerderij is inmiddels verdwenen. De hoeve maakte vroeger deel uit van het leengoed Heyskensplas. De laatste eigenaar was Kees Dekkers, die later naar de Beeklaan in Wouw verhuisde. (Foto collectie De Vierschaer-Wouw).

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.